

cunoașterea nici nu crează, ea mai întâi, un “commercium” al subiectului cu o lume și nici nu ia naștere dintr-o acțiune a lumii asupra unui subiect. Cunoașterea este un mod al Dasein-ului întemeiat pe faptul-de-a-fi-în-lume. [9]

Bibliografie:

1. N. Bagdasar, V. Bogdan, C. Narly. Antologie filosofică. Filosofi străini. Editura Universal Dalsi, 1995, p.21
2. M. Heidegger. Ființă și timp. Editura “Jurnalul literar”, p. 25 – 27
3. M. Heidegger. Ființă și timp. Editura “Jurnalul literar”, p. 45
4. M. Heidegger. Ființă și timp. Editura “Jurnalul literar”, p. 39
5. M. Heidegger. Ființă și timp. Editura “Jurnalul literar”, p. 59
6. M. Heidegger. Ființă și timp. Editura “Jurnalul literar”, p. 59
7. M. Heidegger. Ființă și timp. Editura “Jurnalul literar”, p. 74
8. M. Heidegger. Ființă și timp. Editura “Jurnalul literar”, p. 74
9. M. Heidegger. Ființă și timp. Editura “Jurnalul literar”, p.74

O PERIOADĂ IMPORTANTĂ PENTRU ÎNȚELEGEREA GENEZEI IDEILOR FILOSOFICE ALE LUI LUCIAN BLAGA

Svetlana COANDĂ, doctor habilitat,
conferențiar universitar, USM

Este unanim recunoscut faptul că Lucian Blaga a creat un sistem filosofic original, aflat în strânsă legătură cu vasta sa operă poetică și dramatică. Pentru a pătrunde în profunzimile operei filosofice blagiene e necesar de a studia etapele evoluției spirituale ale gânditorului. Astfel, înainte de a-și elabora sistemul său filosofic, a existat o perioadă pregătitoare, sau cum o numea însăși Blaga în ediția revizuită a lucrărilor sale scrise în anii 1919-1931: “faza de pregătire a concepției sistematice”, în care au fost “prefigurări ale concepției sistematice de mai târziu.”[1]

Bazându-se pe menționările de mai sus ale lui L. Blaga, majoritatea exegeților operei sale, evidențiază anii 1919-1931 ca fiind prima perioadă în evoluția spirituală a lui Blaga, numită “perioada” sau “faza” de pregătire a concepției sistematice”. [2] Argumentul pentru aceste afirmații îl constituie faptul că în anul 1919 are loc debutul editorial al lui L. Blaga atât în domeniul poeziei cu volumul *Poemele luminii*, cât și în domeniul filosofiei cu volumul *Pietre pentru templul meu*.

Noi credem, însă, mai îndreptătită părerea cercetătorilor care atestă începutul activității filosofice a lui Blaga de mai timpuriu, încă din a. 1914, atunci când el publică în ziarul „Românul” din Arad articolul **Reflexii asupra intuiției lui Bergson**. [3] Ulterior, au fost identificate încă un șir de articole, publicate înainte de a.1919, și anume: **Ceva despre filosofia lui H. Bergson** („Gazeta Transilvaniei”, Brașov, 1915, nr. 124-129, (10-16 iun.); **Criticism istoric** („Românul”, (Arad), 1915, nr.250 (15/ 28 nov.); **Eroism în gândire** („Românul”, (Arad), 1915, nr.261 (29 nov./ 12 dec.); **Concepția despre lume și știința** („Românul”, (Arad), 1916, nr.12 (17/ 30 ian.); **Intellectualismul în filosofie** („Convorbiri Literare”, (București), 1916, nr.2 (febr.); **Mit și cunoștința** („Pagini Literare (Arad), 1916, nr.2 (15 martie); **Două tendințe în teoria cunoștinței** („Pagini Literare” (Arad), 1916, nr.3 (1 apr.); **Ipoteze indiferente** („Pagini Literare” (Arad), 1916, nr.6 (15/28 mai.); **Probleme fantome** („Pagini Literare” (Arad), 1916, nr.9-10 (15/28 iul.); [4]

Aceste lucrări, scrise și publicate între anii 1914-1919 și constituie, de fapt, prima perioadă în activitatea filosofică a lui L. Blaga, perioadă de inițiere a gândirii filosofice blagiene și, deci, perioadă importantă pentru înțelegerea genezei ideilor sale, a influențelor pe care le-a suportat, a evoluției spirituale a gânditorului.

În consecință, putem accepta ca argumentată distingerea a patru perioade în evoluția gândirii filosofice blagiene, propusă de V. Colțescu:

- I. 1914-1919 – perioada începuturilor filosofice;
- II. 1919-1931 – perioada pregătirii concepției sistematice;
- III. 1931-1946 – perioada elaborării sistemului filosofic sau perioada trilogiilor;
- IV. 1946-1961– perioada corectării și dezvoltării concepției sistematice.[5]

Vom evidenția în continuare, unele din ideile filosofice centrale, teme de meditație din lucrările perioadei de început, în care L.Blaga face primele încercări de analiză și critică filosofică, care sunt interesante și sugestive atât pentru a înțelege geneza gândirii blagiene, cât și, în special, pentru a promova entuziasmul, interesul și pasiunea tânărului Blaga pentru filosofie, care ar putea fi un exemplu pentru toți noi, dar în primul rând, pentru tineretul studios.

Astfel, în articolul *Reflexii asupra intuiției lui Bergson* (1914), tânărul Blaga manifestă un deosebit interes față de ideile filosofului francez Henri Bergson, pe care îl numește „ultimul mare filosof”. L. Blaga îl califică pe H. Bergson ca „fin distrugător al unor tradiții moștenite”, iar filosofia lui ca „un început care deschide perspective ce par a nu se sfârși. Ceea ce

descoperă e un infinit de viață și de libertate creatoare – așa de mult accentuat și-așa de puțin cunoscut...” H. Bergson, menționa L. Blaga, „Ne dă însă dacă nu un sistem încheiat, un locșor din care să *privim bine*”. Acest locșor este intuiția.”[6]

Totodată, tânărul gânditor român observă că „metodul... original” al lui Bergson separă prea categoric filosofia și știința: „De o parte filosofia, de alta știința. Științei i se închide deci calea spre o concepție mai largă despre viață”. [7] L. Blaga se încumetă să pună la îndoială aceste afirmații ale lui H. Bergson, numindu-le „pretențioase” și insistă pe necesitatea apropierii cât mai mari, a celor ”două moduri de cugetare”, cum le numește el - intuiția și inteligența, deoarece la Bergson, crede gânditorul român, între ele ”e o prăpastie aproape de netrecut”. Concluzia pe care L. Blaga o face la finele acestui studiu al său este că doar de la apropierea dintre intuiție și inteligență și de la nuanța de pozitivitate pe care ar trebui să o capete intuiția putem aștepta „căi multiple și promițătoare”.

Tema coraportului dintre filosofie și știință rămâne importantă și-l preocupă pe Blaga și în lucrarea *Eroism în gândire* (1915). La întrebarea: Ce valoare are știința ?, el răspunde în acest studiu: „Dați împăratului ce-i a împăratului... Știința este în întâiul rând un mijloc pentru trai. Ea nu trebuie cântărită după gramele de adevăr absolut ce le conține (se pot aduce serioase dovezi împotriva unei astfel de valori), ci după practicitatea și rolul ei biologic... Știința cu ale sale legi imutabile ne dăruiește mai multă tărie și încredere în puterile noastre.” [8] Totodată, menționa el, deși datele științei au valoare practică, ele nu-s capabile să fundamenteze o concepție despre lume, deoarece știința nu poate pătrunde în „natura intimă” a realului. Știința, afirma Blaga, nu răspunde la întrebarea: *de ce* se întâmplă un fenomen, ci la întrebarea: *cum* se întâmplă el?, care, ce-i drept, e o întrebare „pe cât de modestă, pe atât de rodnică”. Tânărul cugetător român intuiește necesitatea unui domeniu distinct de știință, independent de condițiile unde stăpânește „materia cu obiceiurile sale matematice-științifice”, domeniu care să reiasă doar din cerințele „vieții”, ale „personalității omenești”, ale libertății adevărate. Acest domeniu, în viziunea lui, este domeniul metafizicii - o „țară a necunoscutului”, care implică „eroism în gândire”, adică „crearea din intern a lumii”, cucerirea libertății „în noi”. [9] „Este eroic, menționa tânărul filosof român, să-ți zidești din intern, în chip organic, icoana despre lume și viață, împotriva oricărei contradicții din partea materiei și logicii sale”. [10]

Credem că prin aceste afirmații L. Blaga invocă îndrăzneala, curajul acelor personalități care vin cu idei și interpretări noi, originale și, totodată, menționează superioritatea vieții spirituale față de cea materială. Influențat de rigorile imperativului categoric al lui Kant, el cere să fie învinse interesele materiale, meschine, tendențioase: „Marii cugetători începând de la vechii

Ari ai Indiei, trecând prin misticii creștini până la Kant, ne îndeamnă spre acest eroism în gândire: *Construiți-vă lumea din intern!* – menționa Blaga. [11] Anume aceste "vederi metafizice" - rod al unui veritabil eroism în gândire, asigură contactul cu veșnicia, participarea la absolut și deci, tăria, măreția omului, statutul ontologic specific al omului, idei ce ulterior vor fi aprofundate în reflecțiile sale despre om ca ființă într-un mister și revelație și despre conștiința filosofică.

În alt studiu scris în perioadă timpurie a activității sale - *Concepția despre lume și știința* (1916), L. Blaga meditează despre aportul științei și al filosofiei la formarea concepției despre lume, evidențiază specificul fiecăreia, deosebirea dintre „tabloul științific al lumii” și ”concepția despre lume”. Încă din această perioadă timpurie a devenirii sale spirituale, L. Blaga considera filosofia ca prioritară, definitorie în formarea unei concepții despre lume, care este ” un solid templu – reazim sufletesc”, deoarece, spre deosebire de filosofie, științei ”îi lipsește în întregime factorul personal, temelia morală... și perspectiva, ce o deschide sentimentul, când privim imensul, ce ne înconjoară.” [12] Tânărul cugetător român susținea că datele științei sunt adevăruri relative, iar concepția despre lume poate fi formată, în primul rând, în baza unor adevăruri necesare și generale, adevăruri ce i le poate asigura doar filosofia, care, în viziunea lui este ”o forță internă, o busolă în marea vieții.” În spirit kantian, el etalează capacitățile filosofiei de a delimita sfera transcendentului, de a admite și recunoaște de rând cu intelectul, și alte capacități de cunoaștere ale omului. ”Oricâtă importanță am da științei, totuși într-un loc tragem o dungă și zicem: ”aici începe țara necunoscutului”. Numai așa putem face de altfel posibilă manifestarea în filosofie a întregii personalități”- scria L. Blaga în articolul *Concepția despre lume și știința*. Voim să existe – incognoscibilul – tărâmul de dincolo, în care ne oglindim dorurile și vrerile..., căci nu suntem numai intelecte rigide, ci personalități vii, care simt frumosul și vreau binele.”[13] Aceste concluzii ne demonstrează destul de convingător, că deja în cele mai timpurii lucrări ale sale, L. Blaga inițiază reflecțiile despre mister ca temă centrală a filosofiei sale, ”țara necunoscutului”, ”incognoscibilul” reprezentând acea ”corolă de minuni a lumii”, acea diversitate de mistere, care vor constitui obiectul cunoașterii luciferice și nucleul sistemului său filosofic.

Printre temele ce-l interesează pe L. Blaga în această perioadă de inițiere în filosofie este și modul și criteriile de apreciere a epocilor istorice și a teoriilor filosofice, rolul metodelor de cercetare, corelația dintre ”spiritul de cugetare al unei anumite epoci” cu metodele și rezultatele cugetării.

Astfel, în articolul *Intellectualismul în filosofie* (1916), el analizează, compară și apreciază diferite sisteme de gândire: ”materialism, monism,

spiritualism... paralelism” prin prisma raportului dintre spirit și corp, psihic și fizic. [14] Merită o apreciere specială faptul că, încă din această perioadă timpurie a activității sale, L. Blaga a înțeles rolul deosebit de important al metodelor de cercetare, menționând aportul lor decisiv în asigurarea unei cercetări reușite, corelația directă dintre metodele utilizate și rezultatele cercetării. ”Cunoașterea obiectivă a realității e influențată de metodele aplicate asupra ei”, - accentua el în articolul *Intellectualismul în filosofie*. Evidențiind astfel de metode și forme de cunoaștere precum experiența – caracterizată ca ”razimul” cunoașterii, teoria și ipoteza – ”resortul progresului cunoștinței omenești” și indicând ca rezultat scontat – formarea ideilor, a conceptelor, - ”zidirile în piatră, la care maestrul timp lucrează, strică și îndreaptă cu mai multă răbdare”, L. Blaga își confirmă convingerea că metodele pot modifica calitativ realitatea, o pot reduce numai la o porțiune din ea, sau și modifica și reduce concomitent, deoarece anume metoda determină punctul de vedere din care cercetătorul privește lucrurile. [15]

În baza celor menționate mai sus, concluzionăm că perioada anilor 1914-1919 este o perioadă importantă pentru înțelegerea genezei și evoluției gândirii filosofice blagiene, temele abordate în primele lucrări filosofice ale tânărului cugetător român fiind continuate și aprofundate în lucrările elaborate în următoarele trei perioade ale activității lui Lucian Blaga – perioade de constituire și dezvoltare a sistemului său trilogial.

Referințe bibliografice:

1. Lucian Blaga, *Zări și etape*, București, 1968.
2. Vezi Lucian Blaga, *Încercări filosofice*, Ed. Facla, 1977, p.8.
3. Articolul a fost semnat cu pseudonimul Ion Albu, deoarece autorul se temea că, din cauza atmosferei „de ignoranță filosofică stăpânitoare pe meleagurile ardelenene”, semnând cu numele său, el fiind un „licean”, n-ar mai fi văzut articolul „înflorind în litera tiparului”. *Hronicul și cântecul vârstelor*. Ed. Tineretului, 1965, p.145.
4. Aceste zece articole au fost editate pentru prima dată în lucrarea: Lucian Blaga, *Încercări filosofice*, Ed.Facla, 1977, ediție îngrijită de Anton Ilica, cu o prefață de Viorel Colțescu.
5. Lucian Blaga, *Încercări filosofice*, Ed.Facla, 1977, p.11.
6. Lucian Blaga, *Reflexii asupra intuiției lui Bergson*, // Lucian Blaga, *Încercări filosofice*, Ed.Facla, 1977, p.32.
7. Ibidem, p.34.
8. Lucian Blaga, *Eroism în gândire*, //Lucian Blaga, *Încercări filosofice*, Ed.Facla, 1977, p.53, 54.

9. Ibidem, p.54.
10. Ibidem, p.52.
11. Ibidem, p.53.
12. Lucian Blaga, *Concepția despre lume și știința*, //Lucian Blaga, *Încercări filosofice*, Ed.Facla, 1977, p.56.
13. Ibidem, p.57.
14. Lucian Blaga, *Intellectualismul în filosofie*, //Lucian Blaga, *Încercări filosofice*, Ed.Facla, 1977, p.60.
15. Ibidem, p.61.

IMPACTUL INTELECTUALITĂȚII ASUPRA DEZVOLTĂRII SOCIETALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Valeriu Capcelea, doctor habilitat în filosofie,
conferențiar universitar, secretar științific
al Filialei Bălți a Academiei de Științe a Moldovei
m. Bălți

În perioada post-totalitaristă, interesul față de rolul intelectualității în viața socială se intensifică pe fundalul efectuării transformărilor sociale de anvergură, iar discursurile științifice ne prezintă o gamă exhaustivă de idei despre ea în care sunt analizate funcțiile sociale și capacitățile intelectualității care pot contribui la rezolvarea problemelor societății în tranziție. Totodată, în literatura de specialitate, există anumite semne de întrebare vizavi de randamentul social al intelectualității, în condițiile în care populația nici în trecut, nici astăzi, nu nutrește un sentiment de simpatie față de ea [a se vedea: 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10].

Intellectualitatea a fost și trebuie să fie preocupată de problemele societății, care are misiunea de a găsi soluții viabile pentru rezolvarea acestora. Rolul intelectualului rezidă în a scoate în față un adevăr fondat pe principii morale sănătoase și solid argumentate, iar misiunea societății de consum în care trăim astăzi este de a distorsiona, sau chiar a masca adevărul, acesta fiind irelevant și dăunător pentru ea. În această ordine de idei, istoricul român Lucian Boia, consideră că „intelectualul, mai ales el, ar trebui să fie un om liber. Nu înseamnă că și este. E supus, ca oricine, conjuncturilor istorice și presiunilor ideologice. Într-un fel sau altul, cariera lui e dependentă de Putere (cu atât mai mult într-un regim autoritar și, fără doar și poate, într-unul totalitar). Nu puțini intelectuali au de altfel fascinația Puterii; se simt ei înșiși mai puternici, adăpostiți la umbra ei. În tot cazul,